

GÖRFÖL TIBOR

Hozzászokni Istenhez

1976-ban született Mohács-on. Teológus, a Pécsi Püspöki Hittudományi Főiskola docense. Legutóbbi írását 2016. 2. számunkban közzöltük.

Az ember természetes igényeinek és természetes elvárásainak gyakran sokkal jobban megfelelne mindaz, amit a kereszténység tévesnek minősít, mint az, amit helyesnek tart. Bizonyos szempontból az ember természetes vallási igényeit maradéktalanul kielégítené, ha a dolgok összességét minden nehézség és kétely nélkül azonosíthatná Istennel, ha a világban szertetekintve nyugodt szívvel megállapíthatná, hogy magát Istent látja. Ezt a lényegében kényelmes és megnyugtató tapasztalatot a kereszténység azonban nem adja meg, hanem határozottan arra figyelmeztet, hogy soha nem szűnhet meg a távolság, a különbség, a szakadék Isten és a dolgok között. Ígéretként megkapjuk, hogy az Istent és a tőle különböző dolgokat elválasztó távolság elviselhető, sőt szerethető is lehet (az ember végső állapota ilyen viszonyulásként is felfogható), de többnyire inkább keserves feladat elé állítja az embert: akikben komoly vágy élt Isten megismerésére, azok rendszerint sokat gyötrődtek e távolság miatt.

Ezzel összefüggésben a természetes emberi igények síkján talán szintén kielégítő megoldást jelentene, ha az ember egybeolvadhatna azzal, akit Istennek tart. Egészen gyakori, hogy valami lenyűgözővel és megragadóval szembesülve az ember legszívesebben beleveszne abba, amit észrevesz, a saját határait lebontva szétterülne abban, amit önmagánál mérhetetlenül nagyobbnak és szebbnek tart, és azt szeretné, hogy soha többé ne kelljen ismét visszahúzódnia saját véges formájának korlátai közé. Nem érhető-e emberi szempontból, ha a feloldódásnak ez az igénye fokozottan jelentkezik a vallás dimenziójában? Csakhogy a kereszténység nem szolgál ezzel a lényegében egyértelmű és átlátható megoldással, hanem sokkal titokzatosabb és nehezebben feltérképezhető kapcsolati ajánlatot kínál az Isten valóságától megragadott embernek.

Elégedetten bólogatnánk, ha legszentebb kincseinek ügyintézését a kereszténység erkölcsi kiválósághoz kötné, magyarán ha a szentségeket csak olyan emberek kezére bízna, akik pontosan megfelelnek a vallási tisztaság emberi eszményének, ám ennek az önelégültségtől nem mentes pedantériának a gyökerét kiszakítja a kis méretekben gondolkodó emberi okoskodás talajából az a meggyőződés, mely szerint a szentségi cselekményeket embernél nagyobb erő mozgatja.

A dolgok folyásáról, az emberi viszonyokról és az emberek világának általános törvényeiről szerzett tapasztalatainkhoz pontosan illeszkedne, ha a kereszténység azt közölné velünk, hogy létezik egy legfőbb istenség, aki alárendelt isteni megbízottjain keresztül tevékenykedik a világban. Csakhogy a szentháromsági hitvallás pontosan azt jelenti, hogy a kereszténység nem adja meg ezt az önmagában véve nagyon is logikusnak tűnő modellt a világban kiigazodni kívánó embernek: az a valóság, amelyet a kereszténység Atyának, Fiúnak és

Szentléleknek nevez, nem igazodik a hierarchikus hatalmi viszonyokkal számoló emberi világhoz.

Bőségesen vannak tehát olyan területek, ahol bizonyos szempontból nagyon is érthetőnek és logikusnak tűnő igények nem találnak megoldást a keresztény Istenben, és arra kényszerülnek, hogy másféle viszonyrendszerbe kerülve alapvetően átalakuljanak. A karácsonyi történetben ez az új feladatokat megszabó Isten jelenik meg a színen. Éppen ezért nem lehet meglepő, hogy a történet alkotóelemei is megcsúfolják a természetes igényeinket. Önmagában véve nyújthatna némi vallási tanulságot és megnyugtató egyértelműséget, ha a karácsonyi születés mindenestől szegény és szegényes díszletek között zajlana — csakhogy a bölcsek érkezése, a fejedelmi szimbolikát hordozó ajándékok és az angyalok szavai gátat szabnak a szegénység láttán ébredő romantikus ellágyulásnak. Másféle szegénység van itt, mint amire hozzászoktunk, és másféle pompa, mint amire számítanánk.

A karácsonyi történetben olyan Isten kezd felsejleni előttünk, akihez egészen egyszerűen nem vagyunk hozzászokva. Ezzel kapcsolatban a korai kereszténységnek volt egy olyan felismerése, amelyet nagyrészt elfelejtettünk, bár komoly támpontokkal szolgálhatna. Már a második században megfogalmazódott az az elgondolás, mely szerint az emberiség történelmének az a tétje, hogy az ember hozzá tud-e szokni Istenhez: az elvárásaihoz, a kíváncsiságához és a törekvéseihez képest annyira más az, amivel a keresztény Isten szembesíti, hogy hosszúra nyúló folyamat során kell begyakorolnia a hozzá fűződő kapcsolatot. Azok a keresztények, akik meglepő erőről és váratlanságról beszéltek a keresztény Isten megjelenésével kapcsolatban, s mindenekelőtt újnak, felszabadítóan és üdítően újnak látták a karácsonyi történettel megkezdődő folyamatot, pontosan érzékelték, hogy egyrészt hosszas előzetes gyakorlásra volt szükség ennek az újdonságnak a befogadásához, másrészt a *novitas* elevenségét csak folyamatos tudatosítása biztosíthatja: elporlad, ha elkönnyvelt és tudomásul vett tényezővé válik. Ezért a karácsonyi újdonság nagy korai teológusának, Lyoni Irenaeusnak teljesen harmonikus módon nyújt kezét nagy huszadik századi fordítója, Hans Urs von Balthasar, amikor azt meri állítani, hogy jaj annak a kereszténynek, aki nap mint nap nem teszi fel magának azt a kérdést, hogy kicsoda is ez a Jézus Krisztus.

A karácsonyi gyermek segítséget nyújt az ügyetlen, minden logikusságuk ellenére is valóságidegen szempontok szerint tájékozódó embernek abban, hogy megtanuljon hozzászokni Istenhez. Aki még nem tudatosította magában, hogy emberek sok száz nemzedéke micsoda keserves erőfeszítésekkel próbálta kipróbálni a világ felméréséből, vallási cselekményekből, áldozatokból és tapasztalati kísérletekből Isten ismeretét, és aki még nem tudatosította, hogy mennyire más (nem idegen, csak más) ennek az Istennek a kereszténységben feltáruló világa, az ennek a segítségnyújtásnak az értékelésére sem lesz igazán képes. Még azt sem tudnánk elviselni, ha egy angyal a maga tiszta valóságában megjelenne előttünk — hogy is ne lenne szükségünk akkor időre ah-

hoz, hogy hozzászokjunk magának Istennek a valóságához? Szó sincs arról, hogy a karácsonyi gyermek pusztán efféle pedagógiai küldetésre vállalkozna, de egészen lényeges vonását metsszük ki, ha megfelelkezünk erről a szerepéről.

Persze azonnal hozzáfűzhető lenne, hogy korántsem csupán pedagógiai ajánlattal van dolgunk. Ahhoz ugyanis, hogy hozzászokjunk Istenhez, arra van szükség, hogy Isten hozzászoktasson bennünket önmagához, ez pedig csak úgy lehetséges, hogy belsőleg átalakít minket. Ennek a belső átalakulásnak a folyamatáról a kereszténység hagyományosan meglehetősen sokat elmondott (ha nem is mindent), annak azonban mérhetetlenül csekélyebb figyelmet szentelt, hogy az emberiség teljes kiterjedésében, az emberi együttélés világában, a világunkat alkotó emberi viszonyok terén milyen jellegű átalakulásoknak kellene végbemenniük ahhoz, hogy kijelenthessük: az emberiség lassan valóban kezd hozzászokni Istenhez. A történelem és a kultúra ilyen szempontú vizsgálata (résztevő, nem kívülálló megfigyelése) nem lehet idegen a kereszténységtől, hiszen nem csupán az egyéni élettörténetek átalakulási folyamatai méltók a részletes elemzésre, de az emberi együttélés nagy dimenzióinál is ki kell derülniük, hogy mennyire vált befogadhatóvá bennük a keresztény Isten nagy újdonsága.

Ezen a téren olyan nehéz az eligazodás, hogy a leegyszerűsítő képletek és helyzetértékelések mentőkötele állandó kísértésként lebeg a történelmi és kulturális kétértelműségek közepette hánykolódó ember előtt. Minden ízében keresztény volt-e a középkor? Valóban beszélhetünk-e keresztény Európáról? Mi érvényesült a kereszténységből egy-egy történelmi és kulturális konstellációban, és mi szorult belőle vétkesen a háttérbe? A leegyszerűsítő igényeknek nem engedő elgondolások mindig idegenül hatnak ezeknek a kérdéseknek az összefüggésében, de minden más nehezen tűnik menthetőnek. A második világháború után Karl Barth kijelentette, hogy a kommunizmust nem lehet támogatni, de a kommunistákat sem lehet gyűlölni, mire svájci honfitársai megsemmisítő szándékú politikai kampányt kezdeményeztek ellene. Barth közéleti tevékenysége sok kívánnivalót hagy maga után, de mindenképpen nagy dolog, hogy tartózkodott a leegyszerűsítő véleményformálástól. A keresztény Isten újdonsága abban is megnyilvánul, hogy a kortársak szemében mindig szokatlanak és idegennek tűnnek azok, akik komolyan igyekeznek hozzászokni a karácsonyi történetben színre lépő Istenhez.

A kereszténység történelmi útja, amely a karácsonyi eseménnyel kezdődik, túl sok nagyszerű és túl sok elkésztő fejleményt hozott magával, a csodálat és a szégyen túlságosan keveredik a szemlélőben ahhoz, hogy magabiztos állításokat engedhetne meg magának azzal kapcsolatban, mennyire tudott hozzászokni az emberiség Isten valóságához. Ha ma a szégyen érzete talán erősebbnek tűnik a csodálatnál, az két dologra utalhat. Egyrészt arra, hogy még nagyon messze járunk Isten teljes megszokásától, és nagyon sokféle tapasztalatra kell még szert tennünk ahhoz, hogy megszabaduljunk az együtt-

élésünket vezérlő valóságidegen beidegződéseinktől. Másrészt arra, hogy a kereszténység eleven érvényesülése nem érhető el szólammal, hanem csakis Isten újdonságának hívó befogadásával. Nem fenyeget-e ma az a veszély, hogy a kereszténységre hivatkozva pontosan a hit alól próbáljuk mentesíteni magunkat? Ahol csak a kereszténység kívánatos következményeire figyelnek, ott a kereszténység életereje kioltódik, ahol viszont Isten minden előzetes és logikus elvárást szelíden félretoló újdonságához próbálnak hozzászokni az emberek, ott a következmények önmaguktól, mintegy mellékesen előállnak.

A VIGILIA KIADÓ AJÁNLATA

<i>Eberhard Schockenhoff: Elszántság és szembeszegülés. A vértanúk életének tanúságtétele.....</i>	2.900,-
<i>Walter Kasper: Luther Márton – Az ökumené jegyében.....</i>	2.400,-
<i>Innen és túl. Versek az Isten-kereső emberről.....</i>	3.500,-
<i>Roger testvér: Isten csak szeretni tud.....</i>	2.400,-
<i>Walter Kasper: Ferenc pápa – a gyengédség és a szeretet forradalma.....</i>	2.300,-
<i>Alois testvér: Taizé ma.....</i>	1.500,-
<i>Notker Wolf: Életszabályok – a Tízparancsolat.....</i>	1.500,-
<i>Teréz Anya: Ahol szeretet van, ott az Isten.....</i>	2.800,-
<i>Notker Wolf: Ne nyugtalankodjék a szívetek!.....</i>	1.500,-
<i>Nóvé Béla: Örök körök. A keresztény művészet alaptémáiról.....</i>	2.900,-

További akciós könyvek:

<i>XVI. Benedek: Isten velünk van minden nap.....</i>	2.000,-
<i>Lukács László: Az Ige asztalánál.....</i>	1.000,-
<i>A csend történései. Szakralitás, Biblia a mai magyar irodalomban és művészetben.....</i>	500,-
<i>Karácsony titka.....</i>	2.500,-
<i>Karácsony fényei.....</i>	1.800,-
<i>Hans Joas: A hit választása.....</i>	1.000,-
<i>Az ismeretlen Rónay.....</i>	500,-
<i>Hogyan él a múlt. Szőrényi Lászlóval beszélget Hafner Zoltán.....</i>	500,-
<i>Találkozások Isten és ember között.....</i>	500,-
<i>Timothy Racliffe: Miért vagyok keresztény?.....</i>	1.200,-
<i>Timothy Racliffe: Miért járunk misére?.....</i>	1.200,-
<i>Timothy Racliffe: Vesd bele magad!.....</i>	1.500,-

A könyvek megvásárolhatók vagy megrendelhetők a Vigilia Kiadóhivatalban és a honlapunkon:

1052 Budapest, Piarista köz 1. IV. em. 420.

Telefon: 36-1-317-7246; 36-1-486-4443; Fax: 36-1-486-4444;

E-mail: vigilia@vigilia.hu; Honlap: www.vigilia.hu